College financieel toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba

Aan
De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Adres kantoor Curaçao
De Rouvilleweg 39
Willemstad, Curaçao
Telefoon (+5999)4619081

Adres kantoor Sint Maarten
Frontstreet 26
Convent Building
Philipsburg, Sint Maarten
Telefoon (+1721) 5430331

Adres kantoor Aruba
L.G. Smith Boulevard 68
La Piccola Marina
Oranjestad, Aruba
Telefoon (+297) 5832800

E-mail info@cft.cw
Internet www.cft.cw

Datum
19 november 2026
Ons kenmerk
Cft 202600119
Uw kenmerk

Pagina
1/12
Bijlagen
13

Onderwerp
Doorgeleiding vastgestelde begroting 2027 Bonaire

Geachte heer Van der Burg,

Het College financieel toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Cft) ontving op 5 november 2026 de vastgestelde begroting (VB) 2027 van het openbaar lichaam Bonaire (OLB). In overeenstemming met de Wet financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Wet FinBES) stuurt het Cft u met deze brief de bijbehorende stukken toe ter besluitvorming (bijlagen 3-13).[1] Gezien de complexiteit en de impact van dit advies hebben wij ervoor gekozen om een uitgebreider advies op te stellen dan u van ons gewend bent.

Advies
Het Cft adviseert u de VB 2027 gedeeltelijk goed te keuren en voor een gedeelte de goedkeuring te onthouden, wegens strijd met het recht en met het financieel belang van het openbaar lichaam.[2] De onthouding die het Cft adviseert heeft betrekking op circa 5 procent van de begroting 2027. Het betekent dat het merendeel van de begroting kan worden uitgevoerd, zodat bijvoorbeeld de uitbetaling van salarissen en reguliere werkzaamheden doorgang kunnen vinden.

Het Cft oordeelt dat de VB 2027 niet voldoet aan de criteria voor goedkeuring uit artikel 19, tweede lid, van de Wet FinBES. De begroting is niet volledig en de facto niet in evenwicht, met een voorzien tekort van USD 3,1 miljoen in 2027 en USD 4,3 miljoen in 2028. Het OLB slaagt er niet in om de financieringsopgaven ‘Aanpak Selibon/Lagun’ goed in de begroting te verwerken. De toelichting op de beoogde dekking is op basis van de ontvangen informatie niet sluitend en doet onvoldoende recht aan de financiële risico’s voor de begroting. Ook is de liquiditeitspositie dusdanig krap dat deze grote financiële risico’s voor 2027 en toekomstige begrotingsjaren met zich meebrengt.

Daarnaast adviseert het Cft u de vierde vastgestelde begrotingswijziging 2026, die u op ons advies had aangehouden, alsnog goed te keuren. Ook adviseert het Cft u het bestuurscollege te verzoeken de maatregelen ter verbetering van het financieel beheer door te voeren die onder de paragraaf Financieel beheer zijn opgenomen.

Vervolg bij gedeeltelijke onthouding
Bij overname van het Cft-advies dient het bestuurscollege zo spoedig mogelijk een nieuwe ontwerpbegroting op te stellen voor de onderdelen waarvoor goedkeuring is onthouden.[3] Deze wordt ter advisering aangeboden aan het Cft conform het reguliere proces van een ontwerpbegroting. De nieuwe ontwerpbegroting dient op de volgende punten te worden aangepast.

- Een volledige en cijfermatige verwerking van de financieringsopgaven Selibon/Lagun in de begroting en meejarenramingen. Aanbevolen wordt om op voorhand afstemming te zoeken met uw ministerie over het correct verwerken van de bestuursovereenkomst, het bijbehorende addendum en de KPMG-rapportage.
- Een volledige Staat van reserves en voorzieningen met de geraamde stortingen en onttrekkingen.
- Een besluit over de Regio Deal, waarbij de eigen bijdrage voor de projecten die worden uitgevoerd volledig in de begroting, de meerjarenraming en de liquiditeitsprognose is gedekt. Waar dat niet mogelijk is, past het bestuurscollege in overleg met de betrokken vakdepartementen de omvang of fasering van de projecten aan.
- Een integrale afweging van de niet-gerealiseerde investeringskredieten en bestemmingsreserves uit 2026 die naar 2027 worden overgeheveld.
- Een correcte toelichting op de posten seniorenregeling en onderhoud infrastructuur, in lijn met de informatie die hierover ambtelijk met het Cft is gedeeld.
- Een geactualiseerde liquiditeitsprognose met inzicht in de onderliggende ramingen, die aansluit op de Staat van reserves, en een plan met een realistisch tijdpad om weer te voldoen aan de liquiditeitseis die hoort bij het weerstandsvermogen. Aanbevolen wordt om op voorhand afstemming te zoeken met het Cft.

De onthouding heeft betrekking op vier projecten van de Regio Deal, het investeringskrediet voor wegen, het investeringskrediet voor onderwijshuisvesting en twee investeringskredieten voor overige huisvesting. In bijlage 1 wordt dit nader toegelicht.

Toelichting
Op 28 augustus 2026 oordeelde het Cft dat de ontwerpbegroting (OB) 2027 niet geschikt was voor beoordeling. Dit was de tweede OB op rij zonder positief oordeel, met tekortkomingen die het Cft al jaren benoemt. Het Cft stelde vast dat sprake is van structurele tekortkomingen binnen het OLB.[4]

De aangepaste OB 2027 van 28 september 2026 was duidelijk verbeterd, maar de financieringsopgaven voor Selibon en de eigen bijdrage aan de Regio Deal schoten nog tekort, zeker gezien de krappe liquiditeitspositie. Toch heeft het OLB de OB 2027 ongewijzigd en met beperkte toelichting aan de eilandsraad aangeboden. Het Cft heeft zijn adviezen ambtelijk uitgebreid toegelicht. Op 26 oktober 2026 is met het bestuurscollege en de eilandsraad besproken waar de begroting verbetering behoeft. Mede daardoor heeft de externe accountant van Bonaire (hierna: de accountant) gerapporteerd over de dekking van de financieringsopgaven voor Selibon (bijlagen 8 en 9).

Selibon/Lagun
Veilige en doelmatige afvalverwerking op Bonaire is al jaren een zorgpunt. Met de bestuursovereenkomst en het bijbehorende addendum 'Aanpak Selibon/Lagun' (financieringsopgaven Selibon/Lagun), gesloten met u en uw voorganger, hebben twee opeenvolgende bestuurscolleges zich gecommitteerd aan de financiering van de investeringen en een veilige exploitatie van de afvalverwerking. Bij de OB 2027 stelde het Cft vast dat USD 8,2 miljoen uit het addendum niet in de begroting was verwerkt en dat de beoogde dekking onvoldoende was toegelicht. Het rapport van de accountant bevestigt dit.

Het Cft is geen partij bij de bestuursovereenkomst en het addendum en oordeelt niet over de naleving daarvan, maar uitsluitend over de kwaliteit van de dekking en de risico's voor de begroting. Daarbij weegt zwaar dat aan het addendum een uitgebreid KPMG-rapport ten grondslag ligt, met de financiering die minimaal nodig is voor een veilige voortzetting van de afvalverwerking. Nieuwe inzichten kunnen tot gewijzigde bedragen leiden, maar moeten dan wel gedegen zijn onderbouwd. Het Cft acht het bovendien van belang dat er consensus bestaat tussen u en het bestuurscollege over wijzigingen, zodat deze als zodanig kunnen worden meegenomen bij de beoordeling van de begroting.

Uit het rapport van de accountant maakt het Cft het volgende op.

Liquiditeitsprognose Selibon (USD 5,6 miljoen)
Volgens het rapport van de accountant verlaagt een liquiditeitsprognose van Selibon de behoefte aan middelen vanuit het OLB. Het gaat dus niet om dekking uit middelen die het OLB beschikbaar stelt. De accountant geeft aan de liquiditeitsprognose niet te hebben onderzocht. Voor zover het Cft begrijpt, is deze verlaging niet afgestemd met het ministerie van BZK. Daarmee is zij onvoldoende onderbouwd en doet zij geen recht aan het KPMG-rapport. Het Cft vindt de verlaging daarom niet toelaatbaar en de raming op dit punt niet realistisch.

Lagere investering stortvak (USD 1,4 miljoen)
Volgens het KPMG-rapport kost het nieuwe stortvak USD 3,1 miljoen. BZK draagt daaraan USD 1,7 miljoen bij via een bijzondere uitkering (BU). De resterende USD 1,4 miljoen valt onder de USD 5,1 miljoen aan investeringen die het OLB uit de bestemmingsreserve Natuur- en Milieubeleidsplan (NMBP) moet financieren.

Volgens de accountant kan deze USD 1,4 miljoen in 2027 en 2028 worden ingezet voor de exploitatie van Selibon. Het Cft neemt aan dat de accountant bedoelt dat de middelen eerst moeten worden herbestemd voordat zij vrijvallen.

Uit het rapport volgt niet op grond waarvan de BU ook het eigen aandeel van het OLB in het stortvak kan dekken. Het Cft is mondeling geïnformeerd dat het gaat om een nieuwe offerte met gehalveerde kosten. Dit maakt geen deel uit van de stukken, en lijkt bovendien wederom niet afgestemd met het ministerie van BZK. Daarnaast loopt de BU op 31 december 2026 af, terwijl er nog niets is gerealiseerd. Verlenging is aangevraagd maar niet verleend, en de accountant merkt zelf op dat de toerekening niet bevestigt dat de middelen mogen worden besteed als de verlenging niet wordt verleend. De conclusie in de aanbiedingsbrief van de accountant dat er voor 2026 en 2027 voldoende middelen beschikbaar zijn, kan het Cft daarom niet volgen. Het OLB kan de BU op basis van de huidige informatie niet als dekking in de begroting aanmerken, en de vrijval uit de reserve NMBP evenmin als dekking voor de exploitatie.

Bestemmingsreserve Duurzaam Afvalbeheer (MOSC, USD 8,0 miljoen)
Deze reserve wordt volledig ingezet voor Selibon/Lagun: USD 3,7 miljoen in 2026 voor de noodmaatregelen uit de bestuursovereenkomst van november 2025, en USD 3,5 miljoen (2026) en USD 0,8 miljoen (2027) als bijdragen onder het addendum. Het Cft kan deze dekking volgen. De middelen staan nog wel op de begroting 2026 en zijn niet verwerkt in de begroting 2027 en de meerjarenraming. Bovendien blijft er niets over voor het afvalsorteercentrum (MOSC), waarvoor de reserve mede was gevormd. Omdat het MOSC een integraal onderdeel is van de oplossing voor de vuilstortproblematiek, ontstaat daar een financieel risico voor de toekomst.

Conclusies Selibon/Lagun
Op basis van het voorgaande concludeert het Cft dat de begroting niet volledig is. De verplichtingen die volgen uit het addendum zijn niet volledig in de lasten opgenomen. Worden de lasten volledig opgenomen, dan ontstaat de facto een begrotingstekort, omdat de verlaging op basis van de liquiditeitsprognose en de vrijval uit de reserve NMBP de dekking niet kunnen dragen. Op basis van de eigen stukken van het OLB resteert dan voor de exploitatie van Selibon een tekort van circa USD 3,1 miljoen in 2027 en circa USD 4,3 miljoen in 2028.[5]

Het Cft neemt daarbij mee dat het OLB sinds het sluiten van het addendum op verschillende niveaus en momenten is gewezen op het belang van een goede verwerking van de financieringsopgave voor Selibon/Lagun. Desondanks heeft het OLB tot viermaal toe, inclusief het rapport van de accountant, een andere toelichting op de dekking gepresenteerd. Het Cft heeft er daarom geen vertrouwen in dat het OLB zich committeert aan het KPMG-rapport en goed zicht heeft op de financieringsbehoefte van Selibon. De wisselende toelichtingen maken de informatie bovendien niet controleerbaar.[6]

Dat is vanuit een oogpunt van rechtmatig en controleerbaar beheer niet toelaatbaar. Het tekort in 2028 brengt daarnaast onaanvaardbare risico's mee voor latere begrotingsjaren.[7] Het Cft benadrukt het maatschappelijk belang van een oplossing voor Selibon/Lagun, en wijst erop dat daarvoor harde financiële toezeggingen nodig zijn.

Het Cft adviseert u het bestuurscollege te verzoeken het KPMG-rapport als uitgangspunt te houden, en bij afwijkingen daarvan contact met u op te nemen. Gegeven de impact op het OLB kan een vaste overlegstructuur worden overwogen. Dekking kan worden gezocht in de reguliere begroting en in bestemmingsreserves waarvan uitvoering op korte termijn niet realistisch is.[8] Daarnaast ligt het voor de hand de diensten van Selibon kostendekkend te maken, zoals bij Nederlandse gemeenten gebruikelijk is. Dat streven staat in het bestuursakkoord met BZK, maar het OLB heeft de tarieven tot nu toe niet verhoogd. Het bestuurscollege kan daarbij ook de termijn van de terugstorting in de algemene reserve uit uw brief van 14 juli 2026 betrekken. Een aanpassing daarvan vraagt uw instemming. Het Cft is graag bereid over de financiële haalbaarheid van voorstellen te adviseren.

Liquiditeitspositie en -prognose

Het Cft waardeert dat het OLB in de OB 2027 voor het eerst een meerjarige liquiditeitsprognose heeft opgenomen. Volgens die prognose dalen de vrij beschikbare middelen (banksaldo minus het saldo aan bijzondere uitkeringen) tot USD 1,8 miljoen eind 2028 (tabel 1). Dat ligt in alle jaren ruim onder de liquide weerstandscapaciteit van USD 13 tot 16 miljoen[9] die Bonaire op grond van het besluit van uw voorganger moet aanhouden.

Tabel 1: Liquiditeitsprognose in de VB 2027

Stand per 1 januari	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Vrij beschikbaar (USD mln)	8,3	4,9	1,8	3,6

Het Cft begrijpt dat het OLB pas recent met een liquiditeitsprognose is gestart, maar acht de prognose op basis van de beschikbare informatie te positief. Het OLB geeft aan dat de liquiditeitsprognose in de VB 2027 uitgaat van volledige uitvoering van de begroting 2026. Dit is ook bevestigd bij de begrotingswijziging voor de tijdelijke energiesubsidie. Volgens de tweede uitvoeringsrapportage stond er echter nog ongeveer USD 25 miljoen aan ongerealiseerde liquide bestemmingsreserves.[10] Dat rijmt niet met het liquiditeitsverloop in de VB 2027. Het Cft vraagt hierover aanvullende informatie op, mede naar aanleiding van de recent ontvangen derde UR 2026.

De tijdelijke energiesubsidie aan het WEB maakt de liquiditeitspositie extra actueel. Het Cft adviseerde uw besluit over de vierde VBW 2026 te verdagen, zodat u deze begrotingswijziging in samenhang met de VB 2027 kon beoordelen. Met die wijziging zet Bonaire USD 6 miljoen aan incidentele meevallers, die anders de liquiditeit hadden versterkt, in voor een energiesubsidie aan het WEB.

Het Cft adviseert u de wijziging nu toch goed te keuren. Het WEB heeft de tarieven al met terugwerkende kracht tot 1 september 2026 verlaagd, en omdat het WEB een volledige deelneming van het openbaar lichaam is, komen de kosten ook bij afkeuring naar verwachting bij het OLB terecht. Afkeuring beperkt de schade dus nauwelijks, maar zorgt wel voor veel onzekerheid bij het WEB en de inwoners van Bonaire.

Wel werkt de energiesubsidie direct door in dit oordeel over de VB 2027. Het tekort van USD 3,1 miljoen in 2027 had volledig kunnen worden gedekt met de verwachte onderuitputting in de begroting 2026. Daarnaast beperkt de energiesubsidie de investeringsruimte in komende jaren. Bij degelijk begrotingsbeleid kan het OLB op basis van de huidige informatie bijvoorbeeld de eigen bijdrage aan de Regio Deal niet opbrengen. Volgens de VB 2027 gaat het om USD 11 miljoen aan eigen middelen, waarvan pas USD 1,8 miljoen is verwerkt in de (meerjaren)ramingen en in de liquiditeitsprognose. Daarmee is de tijdelijke energiesubsidie een verplichting met substantiële financiële risico's geworden.

<u>Gedeeltelijke onthouding goedkeuring voor de VB 2027</u>
Het Cft adviseert u op verschillende onderdelen van de begroting uw goedkeuring te onthouden, en heeft daarbij expliciet gekeken naar wat dit van het OLB vraagt en hoe het bestuurscollege dit kan bereiken. Het OLB dient aanvullende dekking te vinden om de begroting in evenwicht te brengen. Daarnaast moeten de liquide middelen beschikbaar zijn om de financieringsopgave Selibon/Lagun en andere projecten daadwerkelijk te kunnen betalen.

Het Cft adviseert u daarom ook de goedkeuring te onthouden aan investeringen en projecten die een beroep doen op dezelfde vrije liquide middelen. Dat beperkt een verdere terugloop van de liquiditeitspositie. Het niet besteden van deze kredieten levert echter geen ruimte op in de exploitatie, en biedt dus geen dekking voor het tekort voor Selibon. Bijzondere uitkeringen vallen in principe buiten de onthouding, tenzij de start van een project het OLB verplicht tot een eigen bijdrage. Dat is het geval bij vier projecten onder de Regio Deal: het multifunctioneel centrum, de gebiedsontwikkeling Antriol en Nort'i Saliña, het openbaar vervoer en het project logistiek, transport en containerdepot. Het Cft adviseert de goedkeuring daarom ook te onthouden aan de bijzondere uitkeringen die bij deze projecten horen. Voor uitgaven op de onthouden onderdelen die geen uitstel dulden, kan het bestuurscollege het Cft om toestemming vragen deze te doen, ook al zijn zij niet in de goedgekeurde begroting opgenomen.[11]

Voor de mogelijke dekking verwijst het Cft naar de aanbevelingen in de paragraaf Selibon/Lagun. In bijlage 1 worden de onderdelen waarvoor het Cft onthouding van de goedkeuring adviseert nader toegelicht.

Financieel beheer

Het Cft waardeert de verbeterde samenwerking met het bestuurscollege, maar maakt zich zorgen over de voortgang van de verbeteringen in de organisatie. In zijn brief van 16 september 2026 gaf het bestuurscollege een eerste uiteenzetting van de maatregelen om het financieel beheer structureel te verbeteren. Het Cft onderscheidt daarbij drie niveaus.

Het eerste niveau betreft de begroting en de uitvoeringsrapportages. Hier wordt de meeste voortgang geboekt, waarvoor het Cft het afgelopen jaar ook waardering heeft uitgesproken. De eerste versie van de OB 2027 liet echter zien hoe kwetsbaar die voortgang is. De afdeling financiën moet voldoende capaciteit en kennis krijgen en behouden om aan de rapportageverplichtingen te voldoen en de kwaliteit te verbeteren. De aangepaste OB 2027 dient voor wat betreft opzet en kwaliteit als minimumniveau voor de volgende ontwerpbegrotingen.

Het tweede niveau is de financiële organisatie in brede zin. Het gaat hier om de manier waarop de informatie voor begroting en rapportages in de hele organisatie tot stand komt. Meest recent adviseerde het Cft over het verder ontwikkelen van de uitvoeringsrapportage als sturingsinstrument en deed het de aanbeveling om het interne proces van aanvraag en verantwoording van BU-middelen te verbeteren.[12] Dat er voor de toelichting op de financieringsopgaven Selibon/Lagun vier documenten nodig zijn, is ook een signaal dat financiële informatie binnen de organisatie niet centraal wordt vastgelegd of gedeeld. Het Cft adviseert het OLB breed te bekijken hoe het financieel beheer en de verantwoordelijkheid voor financiële besluitvorming zijn belegd, ook buiten de afdeling financiën. De GAP-analyse moet daarom de brede financiële organisatie omvatten.

Het derde niveau is de politiek-bestuurlijke praktijk, zoals de bekendheid en naleving van regels en de positie en prioriteit van financieel beheer binnen de politiek-ambtelijke leiding. Bij de toezeggingen en opdrachten rond de tijdelijke energiesubsidie oordeelde het Cft al dat hier niet in overeenstemming met de Wet FinBES is gehandeld. Met de VB 2027 blijkt dat dit ook gevolgen heeft voor de begrotingsevenwichtsnorm. Een ander voorbeeld is het ongewijzigd aanbieden van de aangepaste OB 2027 aan de eilandsraad, terwijl die naar het oordeel van het Cft niet op orde was. Financieel beheer is een onlosmakelijk onderdeel van goed bestuur. Het Cft benadrukt daarom het belang dat het huidige en de volgende bestuurscollege(s) het financieel beheer op hun eigen agenda zetten.

Tot slot adviseert het Cft u het bestuurscollege te verzoeken de volgende, herhaaldelijk door ons verzochte, maatregelen te treffen die in overleg met – en na instemming van – het Cft worden geëvalueerd:

- Uiterlijk 31 december 2026 stelt het bestuurscollege de planning-en-controlcyclus voor de begroting 2028 vast en stuurt deze ter informatie aan het Cft.

- De aangekondigde GAP-analyse en de vervolgmaatregelen omvatten een integrale beoordeling van de brede financiële organisatie.
- De aangepaste OB 2027 geldt qua opzet en kwaliteit als minimumniveau voor volgende ontwerpbegrotingen. Het bestuurscollege maakt met het Cft afspraken over de verbeteringen in de begroting en het tijdspad daarvoor.
- Uiterlijk bij de vierde UR 2026 rapporteert het OLB over de opvolging van de aanbevelingen van het Cft sinds de OB 2023, in lijn met de brief van het bestuurscollege van 16 september 2026.

Ik verwacht u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De voorzitter van het College financieel toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba

Hans Hoogervorst

Deze brief is in afschrift verstuurd aan:
De eilandsraad van het openbaar lichaam Bonaire
Het bestuurscollege van het openbaar lichaam Bonaire
Het hoofd financiën van het openbaar lichaam Bonaire

Bijlage 1: Onderdelen waarvoor het Cft adviseert de goedkeuring te onthouden

1. **Regio Deal: eigen bijdrage en bijbehorende bijzondere uitkeringen**
   De totale investering voor projecten onder de Regio Deal bedraagt USD 25,5 miljoen. Daarvan brengt het OLB USD 11,0 miljoen aan eigen middelen in. Van die eigen bijdrage is in de begroting USD 0,3 miljoen in 2027 verwerkt, oplopend tot in totaal USD 1,8 miljoen over 2027–2029 (zie bijlage 7). Daarmee is USD 9,2 miljoen niet verwerkt in de (meerjaren)ramingen en de liquiditeitsprognose. Het bestuurscollege geeft aan dat de financiële gevolgen in de reguliere begrotingscyclus worden verwerkt. Met de start van een project gaat het OLB echter al de verplichting aan om de eigen bijdrage te leveren.

   Het Cft constateerde eerder al dat het OLB op basis van de huidige informatie de eigen bijdrage niet kan opbrengen. Het Cft acht het daarom onverstandig om projecten te laten starten voordat de volledige eigen bijdrage in de begroting en de liquiditeitsprognose is opgenomen. Het Cft adviseert daarom de goedkeuring te onthouden aan de lasten en investeringen voor de vier projecten waarvoor een eigen bijdrage nodig is: het multifunctioneel centrum, de gebiedsontwikkeling Antriol en Nort'i Saliña, het openbaar vervoer en het project logistiek, transport en containerdepot. De reeds geraamde eigen middelen kunnen worden betrokken bij de integrale afweging in de nieuwe ontwerpbegroting. De onthouding geldt ook voor de bijzondere uitkeringen die bij deze projecten horen. Bij deze projecten leidt de besteding van rijksmiddelen direct tot een verplichting ten laste van de eigen middelen. De projecten voor veilige infrastructuur bij scholen en zonnepanelen op scholen vallen buiten de onthouding. Daarvoor is geen eigen bijdrage nodig, en ze kunnen doorgang vinden.

   Voor uitgaven die geen uitstel dulden, waaronder uitgaven uit al aangegane verplichtingen, kan het bestuurscollege het Cft om toestemming vragen. Het bestuurscollege dient zelf na te gaan of hiermee BU's moeten worden verlengd. Het bestuurscollege kan de projecten in de nieuwe ontwerpbegroting opnieuw voorleggen, zodra de eigen bijdrage daarvoor is gedekt in de begroting, de meerjarenraming en de liquiditeitsprognose, of de projecten in overleg met de betrokken vakdepartementen zijn aangepast.

2. **Investeringskrediet wegen**
   Volgens de toelichting is voor infrastructurele projecten USD 25,3 miljoen opgenomen, waarvan USD 15,0 miljoen eigen middelen (blz. 19). Het Cft kan deze bedragen niet herleiden tot de ramingen. De begroting bevat een investeringskrediet "Investering wegen" van USD 1,2 miljoen in 2027 en USD 1,9 miljoen in 2028. Daarnaast bevat zij circa USD 2,7 miljoen per jaar voor regulier onderhoud. Over 2027–2030 is dat samen circa USD 15 miljoen. Van het krediet van USD 15,0 miljoen voor 2026 was per 30 september 2026 circa een kwart besteed of verplicht.

Toch stelt het OLB in de vijfde OBW 2026 voor in 2027 USD 6,4 miljoen aanvullend te ramen, terwijl het krediet voor 2026 ongewijzigd blijft.

Het Cft onderkent de noodzaak om de wegen te verbeteren. De ramingen zijn echter verspreid over meerdere jaren en begrotingsstukken, sluiten niet aan op de toelichting en lopen ver voor op de realisatie. Ze zijn daarom niet controleerbaar en niet realistisch in verhouding tot de uitvoeringscapaciteit en de vrije middelen. Pauzering van de investeringen uit eigen middelen leidt niet tot stilstand. De uitvoering loopt grotendeels door met rijksmiddelen, zoals de BU Investering Wegen Bonaire KR (USD 5,4 miljoen per jaar), de BU Meerjarig uitvoeringsprogramma wegen (USD 2,3 miljoen) en de toegezegde specifieke uitkering van USD 13,0 miljoen. Het Cft gaat ervan uit dat deze uitkeringen geen eigen bijdrage van het OLB vereisen.

Het Cft adviseert de goedkeuring te onthouden aan het investeringskrediet "Investering wegen". Het regulier onderhoud, inclusief de dotatie voor onderhoud infrastructuur, kan doorgang vinden. Het bestuurscollege wordt wel gevraagd deze dotatie in de nieuwe ontwerpbegroting correct te presenteren. In de nieuwe ontwerpbegroting neemt het bestuurscollege de aanvullende raming uit de vijfde OBW en het restant van het krediet voor 2026 mee in de integrale afweging. Daarbij geeft het inzicht in de samenstelling, fasering en liquiditeitsgevolgen van de eigen middelen voor wegen. Voor uitgaven die geen uitstel dulden, waaronder uitgaven uit al aangegane verplichtingen, kan het bestuurscollege het Cft om toestemming vragen.

3. **Investeringskrediet onderwijshuisvesting**

De begroting 2027 bevat een jaarlijks investeringskrediet van USD 2,4 miljoen voor onderwijshuisvesting. Volgens het bestuurscollege gaat het om de eigen bijdrage van 30 procent die het OLB op verzoek van OCW opneemt voor toekomstige nieuwbouw van het VMBO en twee scholen in het primair onderwijs. OCW vraagt de rijksmiddelen naar verwachting in 2027 aan, en het convenant is nog in onderhandeling.

Het Cft steunt het voornemen om de eigen bijdrage tijdig te borgen. Omdat de projecten en de rijksfinanciering nog niet vastliggen, vindt in 2027 naar verwachting echter geen investering plaats en is de raming niet realistisch. Het krediet raakt het begrotingsevenwicht niet, maar legt wel beslag op dezelfde vrije liquide middelen die nodig zijn voor de bijdrage aan Selibon. Er zijn nog geen verplichtingen aangegaan en er lopen nog geen bouwprojecten. Tijdelijke pauzering heeft daardoor geen gevolgen voor leerlingen en scholen.

Het Cft adviseert de goedkeuring te onthouden aan het investeringskrediet onderwijshuisvesting. Het Cft acht het van belang dat bij het sluiten van het convenant de betaalbaarheid van de eigen bijdrage voor het OLB wordt meegewogen, in samenhang met de overige verplichtingen.

De hoogte en fasering van de eigen bijdrage volgen dan uit het convenant en niet uit een vooraf vastgesteld jaarlijks bedrag. Het bestuurscollege neemt de eigen bijdrage op in de nieuwe ontwerpbegroting of in een latere begroting zodra het convenant is gesloten. Het geeft daarbij inzicht in de gevolgen voor de liquiditeit en in de afschrijvingslasten vanaf de ingebruikname.

4. **Overige investeringskredieten voor huisvesting**
   De begroting 2027 bevat twee nieuwe investeringskredieten voor de eigen huisvesting van het OLB: een voorbereidingskrediet voor de renovatie van het bestuurskantoor van USD 567 duizend en een krediet voor de huisvesting van de directie R&O van USD 400 duizend (blz. 100 e.v.). Deze investeringen worden gefinancierd uit de reguliere exploitatiemiddelen, en doen daarmee direct een beroep op de vrije liquide middelen.

   Voor het bestuurskantoor is voor 2028 al USD 520 duizend geraamd, en voor een centraal overheidsgebouw USD 2,0 miljoen. De begroting bevat zo meerdere huisvestingsplannen naast elkaar, zonder toelichting op de samenhang en de totale omvang. Tijdelijke pauzering heeft geen gevolgen voor de dienstverlening aan inwoners.

   Het Cft adviseert de goedkeuring te onthouden aan beide kredieten. In de nieuwe ontwerpbegroting neemt het bestuurscollege de huisvestingsplannen, inclusief het centraal overheidsgebouw, in samenhang mee in de integrale afweging. Voor uitgaven die geen uitstel dulden, waaronder uitgaven uit al aangegane verplichtingen, kan het bestuurscollege het Cft om toestemming vragen.

<u>Aanvullende heroverwegingen op basis van de derde UR en de vijfde OBW 2026</u>

Op 11 november ontving het Cft de derde uitvoeringsrapportage en de vijfde OBW 2026, waarover het nog geen advies heeft uitgebracht. Daarin stelt het OLB voor niet-gerealiseerde investeringskredieten over te hevelen naar 2027, en nieuwe of aanvullende kredieten op te nemen. Deze kredieten staan niet in de begroting 2027 en de liquiditeitsprognose, maar doen wel een beroep op dezelfde vrije middelen. Het Cft adviseert u het bestuurscollege te verzoeken ook deze kredieten mee te nemen in de integrale afweging bij de nieuwe ontwerpbegroting.

Bijlage 2: Eindnoten

[1] Artikel 19, vierde lid, Wet FinBES.
[2] Artikel 19, eerste en derde lid, Wet FinBES.
[3] Artikel 19, achtste lid, Wet FinBES.
[4] Cft, kenmerk 202600095, Uw verzoek om advies bij de ontwerpbegroting 2027 van Bonaire, d.d. 28 augustus 2026.
[5] Artikel 15, eerste en tweede lid, en artikel 19, tweede lid, onderdeel a, Wet FinBES
[6] Artikel 19, tweede lid, onderdeel b, Wet FinBES.
[7] Artikel 19, tweede lid, onderdeel d, Wet FinBES.
[8] Cft, kenmerk Cft 202600086, Reactie op de tweede UR en advies bij de derde ontwerpbegrotingswijziging 2026 Bonaire
[9] Op basis van risicolijst in jaarrekeningen 2023-2025 Bonaire.
[10] Dit is een schatting. Met liquide bestemmingsreserves wordt bedoeld bestemmingsreserves die ten koste gaat van de kaspositie omdat deze cash kosten. De bestemmingsreserves Deelnemingen en Afschrijvingen zijn bijvoorbeeld niet-liquide bestemmingstreserve.
[11] Artikel 24, eerste lid, Wet FinBES.
[12] Het meest recent in Cft, kenmerk Cft 202600086, Reactie op de tweede UR en advies bij de derde ontwerpbegrotingswijziging 2026 Bonaire, en Cft, kenmerk Cft 202600105 en Cft, Cft kenmerk 202600067, Advies bij de jaarrekening 2025 Bonaire, d.d. 15 juli 2026.